

א. מה יוצא דופן ומדוע?

1. רימון, תפוח, תאנה, זית 2. אקליפטוס, ברוש, תמר, אורן 3. תפוח, אשכולית, זית, אתרוג 4. ניצן, עלעל, חוטר, גרעין 5. סנה, קיקיון, דקל, הדס 6. רימון, זית, משמש, שסק, שזיף 7. שבט, גזע, זמורה, ענף 8. מלפפון, חסה, עגבנייה, תפוח 9. אלה, מוט, מקל, נבוט 10. כרוב, סלק, גזר, צנון, לפת

ב. שוק הפרות – מי אני?

1. קפד ראשו – לא עדין 2. איש תחת גפנו ותחת... 3. אני נפוח 4. פרי פיצוץ 5. אני אסור בכלא 6. פעולת העיוור לחוש דברים 7. תפסתי שמש 8. התימנים אמרו: 'אעלה ב-----' 9. כרך עץ מחט 10. גם תפוח וגם זהוב 11. דומה לסיף 12. לויז=התמיד בלימודיו 13. בלוט 14. גוש תאנים מיובשות 15. מלא מצוות כ-----

ג. איזו מלה מצטרפת ל...?

1. ראשון, שני, עני 2. בטן, דמיון, מגדים, עט 3. טיפול, מקל, הרע, השיער 4. כותרת, תאנה, גביע, דפנה 5. בירה, לבנון, י"ם, מנשה 6. מאכל, החיים, בול, נוי, יער 7. ט"ו בשבט, פסח, היום, נזיקין 8. שוטים, בורא, בשרים, דע לך שכל ----- 9. נפש, שיר, לילה, גן עדן 10. נכר, עבודה, איש, בור, ראייה

ד. מהו הפועל המציין את מלאכת הקטיפה של?

1. זיתים 2. תאנים 3. תמרים 4. תפוזים 5. ענבים

ה. ישובים בארץ – איזו מלה מצטרפת ל...?

1. אורן, דגן, רימון, זית 2. החורש, זיתים, חטים, חרוב 3. החורש, ורד, שריג 4. אורן, ערוגות, דליה 5. אליהו, גלים, עם, צבי 6. יבנה, חיים, שלמה, שורק

ו. איזו דמות תנכית קשורה לצמח המסוים?

1. נטע אשל 2. עלה תאנה 3. גפן שורקה 4. עלה זית 5. רותם 6. שובך האלה 7. בולס שקמים 8. תומר 9. קיקיון 10. תמר וארז

ז. מהו הביטוי הלקוח מעולם הטבע?

1. להיאחז במקום 2. חברמן 3. הקבוצה שבראש הטבלה 4. קשה תפיסה 5. להעמיק ולחקור 6. בודד לחלוטין 7. לחסל תופעה מיסודה 8. ימי אושר ונחלה 9. משל לדברים המתאימים זל"ז בדיוק 10. הבן דומה לאביו 11. משל לאדם ריק מדעת 12. בלי עין הרע

ח. הוא והיא:

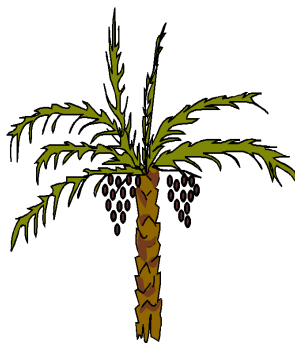
1. הוא – צרור פרות או פרחים מחובר לגבעול; היא – פרי הדר גדול.
2. הוא – עץ, סמל לגודל ולכוח; היא – צררה חפצים/חבילות למשלוח.
3. הוא – צמח מן הקטניות, עתיר חלבונים, משמש לאכילה; היא – היתה אשת ראש ממשלה.
4. הוא – צמח רעיל בעל בצל ממשפחת השושניים; היא – מחלה מידבקת אצל הילדים.
5. הוא – חומר המשמש גם כחומר בערה; היא – מחשבה וחכמה הניתנת כעזרה.
6. הוא – אש או התקן תאורה מגוון; היא – פרח מוגן, אדום, צהוב, לבן.
7. הוא – חומל, חונן וחוסך; היא – ירק, ובפסח הוא משמש לכורך.
8. הוא – וולד האתון, חמור צעיר; היא – ממשפחת השושניים, פרח בר בהיר.
9. הוא – וולד שנולד טרם זמנו, ויש במשקלו חוסר; היא – תאנה שלא הבשילה, פרי בוסר.
10. הוא – סיבים העולים על ראשי עלים וגבעולים; היא – סוג של דגנים נושאי שיבולים.

ט. הוסף מלה מעולם הצומח/הטבע כדי לקבל שם ישוב:

1. שמואל 2. ים 3. הגליל 4. חנה 5. אבא 6. יריחו 7. הנשיא 8. העמקים 9. מורה 10. זוהר

י. נא להשלים:

1. אם ב----- נפלה שלהבת 2. עצי ----- עומדים 3. נתלה ב----- גבוה 4. על ----- בתוכה תלינו כנורותינו 5. הלוך הלכו ה----- למשוך עליהם מלך 6. אשתך כ----- פוריה בירכתי ביתך 7. וישמח יונה על ה----- שמחה גדולה 8. יושום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כ----- 9. כל ה----- להנאתן של בריות נבראו 10. מנין לעצים ולנטיעות בפרשת 'בשלח'? א. "ויורה ה' -----" ב. "תביאמו ו-----"

תשובות: א. 1. תפוח – השאר משבעת המינים 2. תמר – השאר אילני סרק 3. זית – השאר פרי הדר 4. גרעין – השאר חלקי עץ 5. דקל –

- השאר שיחים 6. רימון – השאר הגרעין לא למאכל 7. גזע – השאר שמות לענפים 8. חסה לא נחשבת פרי 9. נבוט מלה בערבית 10. כרוב – בשאר השורש נאכל ב. 1. אגס 2. תאנה 3. תפוח 4. רימון 5. חבוש 6. משמש 7. שזיף 8. בתמ"ר – 1882, עליית יהודי תימן 9. ארז 10. תפוז 11. חרוב 12. שקד 13. אלון 14. דבלה 15. רימון ג. 1. מעשר 2. פרי 3. שורש 4. עלה 5. יער 6. עץ 7. סדר 8. עשב 9. ציפור 10. שדה ד. 1. מסק 2. ארה 3. גדד 4. קטף 5. בצר ה. 1. בית 2. כפר 3. עין 4. נחל 5. ניר 6. גן ו. 1. אברהם 2. אדם וחווה 3. יוסף 4. היונה 5. אליהו 6. אבשלום 7. עמוס 8. רבורה 9. יונה 10. הצדיק ז. 1. להכות שורש 2. בחור כארז 3. צמרת 4. בול עץ 5. להגיע לשורש הדבר 6. כערער בשדה 7. לעקור מן השורש 8. איש תחת גפנו ותחת תאנתו 9. כפתור ופרח 10. כעץ כן פריי 11. אילני סרק קולם הולך 12. בן פורת יוסף ח. 1. אשכול – אשכולית 2. ארז – ארזה 3. פול – פולה 4. חצב – חצבת 5. עץ – עצה 6. נור – נורית 7. חס – חסה 8. עיר – עירית ט. 1. גן 2. שדות 3. בוסתן 4. פרס 5. אלוני 6. ורד 7. אשל 8. שושנת 9. אלון 10. נוה י. 1. ארזים 2. שטים 3. אילן 4. ערבים 5. העצים 6. גפן 7. הקיקיון 8. כחבצלת 9. האילנות 10. א. עץ ב. תעמו

הדואג לשנה, זורע חיטה. הדואג לשנים, נוטע עצים. הדואג לדורות, מחנך נפשות. (הראי"ה קוק)

ט"ו בשבט: "כי האדם - עץ השדה"

שתול על פלגי מים, ב. עם ישראל יאריך ימים "כימי העץ" (יש"ס"ה כ"ב) ג. התורה נמשלת לעץ החיים; וכשם שהעץ מניב פירות כך גם העצה – היא תנובה ורוחנית של אדם הנדבקת אל לב חברו, וכן 'עצתו' של הקב"ה שהיא הנבואה והתורה: "ובעצתך תנחני" (תה"ע"ג). וראוי להזכיר שהמנורה – סמל לאורה – תורה – תיאורה כולו בא מעולם העצים: "ויבמלכה ארבעה גבעים משקדים פפתיה ופפתיה ופפתיה" (שמי"ב כ"ה ל"ד).

מדוע קבעו חז"ל את הביטוי 'ראש השנה לאילן' ולא אמרו לעץ? 'עץ' בתנ"ך הוא כינוי הן לצמח החי והמניב וזרעים ופרות והן לחומר עצמו (לבערה ולבניין). ואולי מפאת זאת שאלו חז"ל את המלה 'אילן' מהשפה הארמית, באשר בשפה זו מציין 'אילן' רק את העץ החי, השתול. אמנם 'אילן' אינו מצוי בעברית, אך נמצאים שמות עצים משרש זה: אלה, אלו, אלה, אלוני-ממרא.

שרש א"ל פירושו: פריצה של כח, גבורה וחוזק: "וחסון הוא כאלונים" (עמוס ב' ט').

האילן ושמות העצים הנ"ל נקראים כך, כי בהם מפנים כוחות רעניים וחזקים והם 'פורצים' עם עלים, ענפים ופרות. מכאן נבין את התואר א-ל לקב"ה: בורא עולם וריבונו, ולו הכח, הגבורה והסמכות להשליט בו חוק ומשפט. העמים הקדמונים קבעו את האילנות לאילילים (כדוגמת האשרה) והציבו עבודה זרה ליד 'כל עץ רענן', ויחד איתם עבדו גם את האילנות והכח של החיות (מאותו שרש-איל, איל-סמלים ליופי ולחזק) בנוסף לגרמי השמים. לעומתם הקפידה היהדות את כל כוחות הטבע, הדומם והחי לסמכותו ולכוחו של הא-ל, כי הוא מעל דמיון, לא כל שכן – מעל לטבע. ולהבדיל – גם השופטים נקראים 'אלהים', כי הקב"ה יפה כוחם ונתן לאל ידם לעשות. העלה נקרא כך כי הוא 'עולה' על העץ, הוא הכיסוי, העליון שלו, מעין מעיל עליון. ומכיוון שהעלה הנידף ברוח נובל – נאמר על הצדיק: "ועלהו לא יבול". 'עול ימים', 'עולל ויוגל' – אומרים על התינוקות, כי הם העלוה והבגד המכסים את האב והאם (כי ללא 'עוללים' ופרי בטן האדם נחשב לגוף עקר, משולל וערום, והבנים והבנות 'בונים' את המשפחה), וכמו 'עוללות' העץ – פרי בוסר שעודנו דבק בעץ, כך התינוק – העולל – דבק באימו ויונק ממנה (והנה עוד קשר: שרש ינ"ק לאדם – תינוק והן לעץ – יונקותיו= ענפיו הרכים). ונסיים בט"ו בשבט. כמו כל שמות החודשים העבריים אף 'שבט' אינו עברי והוא 'אוזרח' בישראל ע"י עולי בבל. 'שבט' – מקורו בשפה האכדית ופירושו להכות ולהרוס, אך השורש שב"ט נמצא גם בעברית: "וחשך שבטו שזנא בנ"ו" (משלי י"ג כ"ד) – מקל, מטה ושבט שבהם מכים, ובחילופי ב/ו נקבל את ה'שוט' שמייסר הן את האדם והן את החיה. ויוצא ששורש שב"ט/שו"ט יסודו בזמורת עץ שחובטים בה; ואולי חודש שבט נקרא כך, הן על כי הגשם מצליף בחוזקה בחודש זה, והן כי הוא תחילת ההנצה והפריחה הנעשה בכח הבקיעה (משל ערבי אומר: חודש שבט משפט ומחבט). 'שבט' קרוב למלה 'שופט', באשר השופטים וראשי העם החזיקו ב'שבט מושלים' הן כסמל לשלטון והן כמקל חובלים. ומכאן אל משפחת האדם המורחבת הנקראת 'שבט' (או מטה), והיתה סרה למשמעתו של ראש השבט המחזיק בשרביט, והוא היה שופט אותם או 'בשבט נוגש' או ע"י פסקי דין הנכתבים בחרט הנקרא 'שבט סופרים'. בימינו נוצרה המלה 'שיבוט' לציין תהליך שבסופו מתקבל יצור חי הזהה מבחינה גנטית ליצור אחר.

ניסיון לקשר בין האדם לאילן, אך מעל הכל, קשר נפלא זה לא יתקיים ללא הקשר בין 'אדם' ל'אדמה' – תרתי משמע. וכמו שהאדמה מצמיחה ומפריחה כך האדם – בעל 'דמות ודמיון' לקב"ה, חייב לצמוח ולגדול ברוחניות ע"י הנשמה האלוהית שבו, והבחירה בידי או להיות 'דומן לאדמה' או לעוף ולפרוח עם הדמיון ולהידמות לעליון.

ונסיים בסיפור כפי שסיפר אותו ר' אריה ליון, רבם של האסירים: 'זכרתי ימים מקדם, משנת תרס"ה – 1905 – שזכיתי, בחסדי העליון יתברך שמו, לעלות על אדמת הקודש ביפו. שיחתי בראשונה את פני רבנו הרא"ה קוק זצ"ל, וקיבלני בסבר פנים יפות... אחרי תפילת מנחה יצא רבנו לשווח בשדה לצממם מחשבותיו, ואני נלוויתי אליו. בדרך קספתי איזה עשב או פרח. הזדעזע ואמר לי בנחת: 'האמן לי, שמימי נזהרתי לבלתי קטוף בלי תועלת עשב או פרח, שיכול לגדול או לצמוח, כי אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה האומר לו גדל! כל ציץ – עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל בריה אומרת שירה'. הדברים שיצאו מלב טהור וקדוש, נחקקו עמוק בלבי; ומאז התחלתי להרגיש ביותר את מידת החמלה על כל דבר'.

ט"ו בשבט ליל נעים!

mosheossi@gmail.com

פירושים רבים נכתבו על פס' זה מספר דברים כ' י"ט. ואנחנו ננסה לפרשו כפשוטו – אכן האדם דומה לעץ השדה. ויתרה מזאת – העץ הנטוע בטבע עם שורשיו העמוקים מסמל את הקשר החזק בין האדם לאדמתו. וכך נאמר בשמו של הבעש"ט: "אדם ואילן היינו הך, אחד קשה ואחד מך (נמוך), אדם ואילן – היינו הך". לכן מצוות הנטיעה היא המצווה הראשונה לבנ": "וינכי תבאו אל הארץ ונטעתם פל עץ מאכל" (ויק"י כ"ג), ובכך מחקים אנו את הנטיעות שנטע הקב"ה בבריאת העולם: "בתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחילה, אף אתם כשנכנסים לא"י לא תתעסקו אלא במטע תחילה" (ויקרא רבה כ"ה). בע"ה ננסה במאמר זה להביא הוכחות לשוניות לקביעה, כי אהבת האדם לטבע ולנוף טבועים בשורש נשמתו, באשר האדם הוא אילן המהלך על שתיים; ובכלל – מהי הנקבה של 'אדם' האדמה – והיא בת זוגו של האדם – ממנה נוצר, מפירותיה הוא חי ואליה ישוב בסוף ימיו.

הפס' בישע"י י"א א': "ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרח" – כל שש המילים המסומנות קשורות הן לאדם והן לעץ:

א. שר"ש – השורש הוא חלק בצומח הנמצא באדמה, השואב מים כדי להרוות ולהחיות אותו. ומכאן לאדם – שרשו, חוסנו ואיתנותו תלויים ב'מים' – בתורה שלמד, במידות הנאות ובמעשים הטובים; כדברי ישע"י: "הפאים שרש יעקב יצץ ופרח ושרש יעקב ומלאו פני תבל תנובה" (כ"ז ו). ככל שישרש, ככל שיחזיק את שורשיו הרוחניים – ככל שיסתמך על שורשי האבות והאמהות – כך יפרח ויתן פירות משובחים הנמשלים למצוות, ואז "ושרש צדיקים פל ומוט" (משלי י"ב ג'). ובניגוד לעץ שורש האדם נמצא למעלה, בראשו, שבו השכל והחושים, ולכן האדם תמיד ישאף לשמים, אף שרגליו נטועות באדמה.

ב. גז"ע – בסיס השורש הוא האותיות ג"ז – וממנו לגזוז, לגזור ולגזום. הגזע הוא גוף העץ שממנו יוצאים חוטרים וענפים. ישע"י מדמה את אבי דוד – ישי – לגזע, וממנו יצאו החוטרים – הצאצאים בעתיד. איוב מדמה את קבורת האדם לגזע המכוסה עפר: "אם יצקין פאךך שרשו ויעפר ומוט גזעו". בדורות האחרונים קיבל השרש גז"ע מובן של מוצא משפחתי ושבטי על תכונותיהם – גזע אדם וחיות – וכן: גזעי, גזענות וכד'. שורש הקרוב לו הוא גד"ע – לגדוע, וממנו השם 'גדעון' שגודע עצים בחזקה, ודומה לו הביטוי הערבי 'גדע' – כחור כארז, חברמן.

ג. נצר"ר – נצר הוא הקנה הרך הצומח מן השורש לאחר שגזע האילן נגדע, ומן הנצר הזה עתיד להתפתח אילן חדש, והוא נקרא כך, משום שהוא נוצר ונוטר את הגנים של אבא – העץ; ולא יפלא שהוא כינוי גם לפרי בטן: "נצר מטעי" – מכנה ישע"י (ס"כ א) את עם ישראל, כי הוא עתיד להיות נטוע שוב בארצו [והנה ראינו שגם הפועל 'לנטוע' קשור לאדם: "תבאמו ונתפעמו פהר נחלתך", פס' הלקוח מפרשת 'בשלח' הנקראת בשבוע ט"ו בשבט; ומכאן רמז לנטיעות מפרשת השבוע, בנוסף למילה 'עץ' הנמצאת אף היא בפרשה "ויורכוה' עץ" (ט"ו כ"ד)].

ד. חט"ר – 'חוט' הוא ענף היוצא מגזע האילן בסמוך לשורשו ומשמש כמקל (בהגדה – ואתא 'חוטרא' והכה...), ובפסוקנו הנ"ל 'חוט' הוא כינוי הן לצאצא והן לשליט שבידו המקל/מטה השלטון.

ה. פר"י – שורש פר"י פירושו לפרץ ולצאת ממחבוא, ומכאן לעלות מהאדמה ולצמוח, וקרוב לו 'פ' ארות' – כלל ענפי העץ, וממנו 'פאר' והדר אצל האדם. פרי השדה מקביל אל החי הפורץ ויוצא מן הבטן: "פרו ורבו", "פרו ושרצו", וספר דברים מסמך את שניהם: "פרי בטנך ופרי אדמתך" (כ"ח ד), ומכאן הדימוי של יוסף לגפן פוריה: "בן פורת יוסף", ועל האשה שהיא מקור הפריה נאמר: "אשתך כגפן פוריה" (תה"כ"ח ג'). [ומכאן בימינו הפרייה מלאכותית] ואם נמשיך את הפס' נמצא את ההשוואה: בניך – שתילים – "בניך כשתילי זיתים". בין סוגריים נעיר שהמקובלים אשר הנהיגו לאכול פרות בט"ו בשבט ראו בפרי פרט לחיות שבו גם כח רוחני; וכשם שהעץ מחבר את הפרי לארץ, כך תפקיד האדם לעלות ב'סולם' ולחבר בין הגשמי לשמימי-רוחני; ומידותיו ומצוותיו ירעיפו שפע של ברכה, ומלת שפע היא ר"ת: שורשים, פרות, ענפים, באשר האדם הוא 'עץ עושה פרי'.

ו. יצ"א – כבר בבריאת העולם משמש הפועל 'יצא' הן את החי והן את הצומח: "ותצא הארץ דשא... ותצא הארץ נפש חיה". רמ' מתלונן: "למה מרחם יצאתי" (כ"י"ח), וכך מייחסים את הבן לאב: "בנך היוצא מחלצין" (מ"א ח' י"ט). משרש יצ"א גזורה אף המילה 'צאצא': "...וצאצאי מעיק" (ישע"י מ"ח י"ט), ואיוב מקשר בין העשב לצאצאי האדם: "...וצאצאיך כעשב הארץ" (ה' כ"ה). הנה כי כך ראינו שכל מלות הפס' בנבואת אחרית הימים של ישע"י קשורות הן לאדם והן לעץ.

ואם ב'עץ' עסקינו הרי שרש ע"ץ פירושו דבר שנדבק ונצמד ביחד, ומכאן אצל האדם – העצמות – ה'מדבקות' את חלקי הגוף, כפי שדוד אומר: "דבקה עצמי לבשרי" (תה"ק"ב ו'), וכן ה'עצה' – החוליות התחתונות בעמוד השדרה שאליהן מחובר האגן; ולכן לא יפלאו הדימויים הבאים. א. הצדיק נמשל לעץ